

СТАНОВИЩЕ

от д-р Здравка Владимирова Кръстева,
доцент по криминалистика в Юридическия факултет на Софийския
университет „Св. Климент Охридски“

Относно: конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ в област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право, научна специалност „Наказателно-процесуално право“

1. Данни за конкурса

Конкурсът е обявен за нуждите на Юридически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, катедра „Наказателноправни науки“ (ДВ. бр. 32 от 09.04.2024 г.).

Определена съм за член на научното жури със заповед № РД-38-261/29.05.2024 г. на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“. На първото заседание на научното жури ми е възложено да изготвя становище по настоящия конкурс.

2. Относно кандидата в конкурса

Гл. ас. д-р Ивайло Асенов Цонков е единствен кандидат в конкурса за доцент по наказателно-процесуално право и като такъв отговаря на нормативните изисквания в Закона за развитието на академичния състав в Република България и правилниците по неговото прилагане. Това е видно от следните обстоятелства – Ивайло Цонков е доктор по право (наказателно-процесуално право); дългогодишната му преподавателска дейност по наказателен процес датира от 1995 г.; представил е публикуван

монографичен труд, който не повтаря трудове от по-ранни процедури и е публикувал редица оригинални научни изследвания, които представя в конкурса.

Кандидатът развива активна преподавателска дейност не само като главен асистент в Юридическия факултет на Софийския университет, но и като лектор в редица специализирани обучения на магистрати.

Научните изследвания на д-р Цонков се отличават със задълбоченост, новаторство, значими теоретични и практико-приложни приноси за развитието на наказателния процес. Паралелно с изследователската дейност Ивайло Цонков е допринесъл за усъвършенстването и на наказателно-процесуалното законодателство като член на екипите, изготвили проектите за съществените реформи в наказателната процедура през 1999 г. и 2010 г. Автор е на редица експертни становища и правни мнения по покани от комисии на Народното събрание, от Конституционния съд, ОСНК на ВКС, Прокуратурата на Република България.

Дългогодишната академична кариера на д-р Цонков е забележителен професионален път на високо ценен и уважаван преподавател и учен, както сред студенти и колеги в академичната общност, така и сред професионалните среди в правораздаването.

3. Относно представения за участие в конкурса монографичен труд

За участие в настоящия конкурс д-р Ивайло Цонков представя отпечатаната монография „Ревизионното начало и правомощията на въззивната инстанция в българския наказателен процес (исторически, доктринални и практически ракурси)“, София, Сиела, 2024. Впечатляващ е внушителният обем на съчинението (564 стр.), както и богатият научен апарат – над 150 цитирани съчинения на български и чуждестранни автори

и многобройни задълбочено и критично анализирани решения на българските съдилища, КС, СЕС и ЕСПЧ.

Представеният хабилитационен труд е първото в българската правна литература монографично изследване на института на ревизионното начало и отражението му върху съдебните правомощия на въззивната инстанция в производството по наказателни дела. Предметът на съчинението е безспорно актуална проблематика, която се характеризира със значителен мащаб и по тази причина е по силите на опитни и зрели изследователи, какъвто несъмнено е авторът. Към нея в труда се подхожда със стремеж за всеобхватност на анализа и това намерение е постигнато успешно. Това е резултат на избрания от автора подход, който, от една страна, поставя изследвания институт на ревизионното начало в широк и задълбочен контекст чрез проследяване на същността, генезиса и историческото му развитие и чрез сравнение с близки институти и понятия на наказателния процес. От друга страна, с научна смелост и собствени позиции авторът е открил значими въпроси, които са спорни в теорията или са противоречиво и дори неправилно решавани в съдебната практика. Една значителна част от разгледаните проблеми досега не са изследвани в българската правна литература, а по други авторът аргументирано отстоява нови и оригинални виждания.

На територията на цялото съчинение анализът на съдебната практика е съпътстван от последователни усилия не само да се очертаят проблемните въпроси, но и да се предложат решения, които да доведат до еднакво и правилно прилагане на действащия закон в съответствие със стандартите на справедливия съдебен процес, а в случаите, в които проблемите, произтичат от качеството на правните норми, са направени внимателно обмислени и аргументирани предложения *de lege ferenda*. Това придава, наред с теоретичната, и максимална практическа полезност на изложението. Същевременно, макар подходът на автора да е критичен и реформаторски,

той отчита и националната традиция и работещите решения, изкристализирали в десетилетията практически опит на българските съдилища и постиженията на доктрината. Ето защо намирам, че монографията е новаторско произведение с високо научно качество.

Споделям описаните в представената от кандидата справка научни приноси. Намирам, че те са посочени добросъвестно и правдиво. Форматът на становището, което представям, не предполага пространно разглеждане на оригиналните научни приноси на автора, затова бих желала, наред с общата ми положителна оценка, спомената по-рано, да открия няколко приносни момента, дело на кандидата:

- ◆ С приносен характер е оригиналният анализ на същността на ревизионното начало, генезиса му, историческото му развитие и отражението на наследените от социалистическия наказателен процес положения върху съвременното разбиране за този институт в българското правораздаване по наказателни дела;
- ◆ Подробно са развити вижданията на автора за напрежението, което ревизионното начало създава, между малко изследваното в съвремието у нас „начало на жалбата“ като демократично достижение, доминиращо в обвинителния процес с абсолютна, „чиста“ състезателност, от една страна, и, от друга страна, рисковете за съмнения в безпристрастността на контролната инстанция, когато излиза извън рамките на жалбата и/или протеста. Авторът обосновава виждането си, че балансът между тези две конкуриращи се тенденции е решен в континенталната правна система (и в частност в българската) чрез регламентацията на ревизионните правомощия в акт с ранг на закон, а допълнителни гаранции срещу произволното им упражняване са ограниченията на ревизионните правомощия на въззивната инстанция, разгледани във втората част на

монографията. В тази връзка, специално внимание заслужава приносният характер с практико-приложно значение на анализа на забраната за утежняване на положението на подсъдимия и систематичното изследване на разнообразните хипотези, в които въззивната инстанция е оправомощена да утежни наказателно-правното му положение.

- ◆ Убедително е обосновано самостоятелното място на ревизионното начало в съвременния български наказателен процес спрямо близките до него понятия и институти. Новост представлява и изясненото в исторически и сравнителен план съдържание на понятията за официалното (в тесния и възприетия у нас широк смисъл за това понятие), инструктивното и служебното начало, както и отграничаването на ревизионното начало от тях. Тази първа част на труда е теоретичен фундамент с важен приносен характер поради яснотата, която внася, по отношение на непоследователно използвани в доктрината у нас понятия и термини;
- ◆ Аргументирано е предложение за допълнение на чл. 287 НПК, с което да се очертае „абсолютната граница“ в правомощията на въззивната инстанция при прилагане на ревизионното начало;
- ◆ Убедително е обоснована критиката на съдебното тълкуване, изключващо изменение на обвинението по чл. 225 НПК след връщане на делото от въззивния съд на прокурора;
- ◆ Задълбочено е аргументирана необходимостта от нов подход в някои хипотези, при които правото на защита на обвиняемия може да се окаже накърнено при преквалификация на деянието в по-леко ли еднакво наказуемо престъпление. Направеното в тази връзка предложение *de lege ferenda*, както и критичният анализ на решението на СЕС по дело C-175/22, представляват

оригинален принос на автора. С тях е обоснована необходимостта от спазването на стандартите на справедливия съдебен процес, при едновременно ограничаване на рисковете от усложняване и забавяне на производството в разрез със стандарта за разумен срок на делата. В тази връзка, ми се струва подходящо критиката на решението на СЕС да бъде публикувана самостоятелно в утвърдено правно издание с международна читателска аудитория.

4. Относно представените за участие в конкурса други публикации

Наред с монографичния труд д-р Ивайло Цонков представя за участие в конкурса още 2 студии и 7 статии, които покриват и надхвърлят изискуемата научна продукция за участие в обявения конкурс.

Бих искала да обърна по-специално внимание върху три от тях.

В студията „Правото на справедлив съдебен процес по чл. 6 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи и някои особености на българския наказателен процес“ за пръв път в българската наказателно-процесуална доктрина е прокарано и обяснено разграничението между две понятия, утвърдени в практиката на ЕСПЧ - принципът на равенство на оръжията/на средствата и правото на състезателен процес.

Критично е анализирана съдебната практика във въззивната инстанция да приема за установени фактически констатация, противоположни на приетите от първата инстанция, без да събира непосредствено и устно съществени за доказването по конкретното дело свидетелски показания.

Обосновано е предложение *de lege ferenda* за изменение на чл. 327, ал. 2 НПК, с което да се противостои на неправилната съдебна практика за ограничаване на правото на подсъдимия да даде обяснения.

Убедително е аргументирана тезата, че възможните нарушения при събиране и проверка на доказателствените материали са коренно различни по своята същност, поради което подходът на законодателя и на съдебната практика към тяхното изключване *ex lege* трябва да е строго диференциран. Във връзка с това е предложено изменение на чл. 105, ал. 2 НПК.

Несъмнени научни приноси в правната теория се съдържат и в двете представени статии, посветени на проблеми на съдебните експертизи в светлината на европейските стандарти за справедлив съдебен процес („Отново за експертизите и „равенството на оръжията“ в наказателния процес (Първа част)“ и „Уредбата в НПК, свързана с експертизите, в светлината на практиката на ЕСПЧ (Втора част)“). В тези две съчинения са разгледани съществени проблеми на българската нормативна уредба по отношение на използването на специално знание при доказването по наказателни дела, които значително ограничават защитата да се възползва от този способ на доказване при условията на „равенство на оръжията“ и реална състезателност с обвинението.

Формулираните предложения *de lege ferenda* и препоръки към практиката са с несъмнен приносен характер и имат потенциал значително да допринесат за преодоляването на посочените в статиите проблеми.

5. Заключение

Изложеното ми дава основание да приема, че преподавателската и научната дейност, и представеният за участие в конкурса хабилитационен труд, са в пълно съответствие с изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, правилника за прилагането му и

Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Изразявам убедено подкрепа за кандидатурата на гл. ас. д-р Ивайло Асенов Цонков за заемане на академична длъжност „доцент“ в научно направление 3.6 „Право“ – „Наказателно-процесуално право“, като поддържам научното жури да направи предложение в този смисъл пред факултетния съвет на Юридически факултет при СУ „Св. Климент Охридски“.

доц. д-р Здравка Владимирова Кръстева